Оповідання

Переклад: Юрій Лисняк

I

Джо Келоун скинув сідло в пилюку, відпустив коней і, дзенькаючи острогами, зайшов до будинку.

— Скоро там обід? — спитав він.

— Через сімнадцять хвилин,— відповів кухар, поважно, мов начальник залізничної станції, глянувши на годинника. Він дуже любив точність — щоправда, тільки на словах.

— Ну, як там на Періко? — озвався до Джо його приятель Скарт.

— На всі сто! — запевнив Джо.— Корови як линочки, телят повно... Бачив отой табун мустангів, що ходить на водопій до Антилоп’ячих джерел. У них уже кілька лошаток — один жеребчик, як цяцечка, темненький, природжений іноходець. Я гнався за ними зо дві мілі, і він весь час біг попереду й ні разу не збився з іноході. Мені вже цікаво стало, я погнав коня щодуху, але так і не збив його на чвал, щоб я пропав!

— А це хильнув ти десь дорогою? — недовірливо спитав Скарт.

— Не віриш — закладімося. Програєш, то рачки під стіл полізеш, як того разу. Не боїшся?

— Обід готовий! — оголосив кухар, і розмова урвалась. А другого дня табір перебрався на інше місце, і про мустангів було забуто.

За рік ковбої вернулись до того куточка штату Нью-Мексіко і знов побачили там табунець мустангів. Темне лошатко вже виросло на вороного, як галка, річняка з тонкими, струнками ногами й лиснючими боками, і не один ковбой на власні очі бачив то диво: мустанг був справді іноходцем.

Джо теж вернувся туди, і йому шибнуло в голову, що цього жеребчика варто зловити. Людині зі східних штатів ця думка, може, й не здається дивною, але на Заході, де невиїжджений кінь коштує п’ять доларів, а простий верховий — п’ятнадцять-двадцять, жодному ковбоєві й не здумалось би позаздритися на дикого мустанга. Бо ловити мустангів дуже важко, та й спіймані вони до останку лишаються дикими тваринами-в’язнями, ні на що не придатними, бо їх годі приборкати. Чимало скотарів, ледве вгледівши мустангів, хапаються за рушницю, бо ті не тільки марно спасають траву, а часто ще й знаджують за собою свійських коней, які швидко дичавіють і пропадають для власника назавжди.

"Шалений" Дню Келоун знав коней наскрізь. Він казав: "Я ще зроду не бачив білої коняки, щоб не була сумирною, ані рудої без норову, ані гнідої, щоб не далась добре виїздити... Але вороні — ті міцні, як залізо, і в них неодмінно сидить чортяка. Вороному тільки пазури дай, то куди твоїм левам з печери Даниїлової!"

Тож, оскільки мустанг і взагалі нічого не варта чи навіть шкідлива тварина, а вороний мустанг і поготів, Келоунів приятель не міг збагнути, нащо Джо, як видно з усього, "забандюрилося" зловити того річняка. Але того року Джо й нагоди такої не мав.

Джо був звичайний ковбой, коров’ячий пастух, із. платнею двадцять п’ять доларів на місяць, і вільного часу мав небагато. Як і більшість ковбоїв, він мріяв про те, що колись набуде власне ранчо і власну худобу. Він мав уже й своє тавро, зареєстроване в Санта-Фе, зображення свинячого хліва (досить невесела символіка!),— але з рогатої худоби таке тавро носила тільки одна корова, та й та стара. Та

ще він мав законне право затаврувати ним кожну "нічию" (тобто без тавра) худобину, яка йому трапиться.

Проте кожної осені, одержавши платню за весь сезон, Джо не міг устояти перед спокусою поїхати з товаришами до міста й там гульнути добряче — "поки стає кишені". І тому вся його власність досі складалася, по суті, з сідла, постелі та старої корови. А надії він покладав на якусь несподівану удачу, що дасть йому досить грошей на початок. І коли йому спало на думку, що таку удачу може принести вороний мустанг, він став тільки чекати нагоди, щоб спробувати.

Табір того літа кочував на південь до річки Кенейдієн, а восени повернувся до гір Дона Карлоса, і Джо більше так і не побачив іноходця, хоч не раз чув про нього, бо про жеребчика — тепер, власне, дужого молодого коня на третьому році,— почали говорити багато.

Антилоп’ячі джерела пробиваються з землі посеред широкої пласкої рівнини. Коли вода стоїть високо, там розливається озерце, облямоване смугою осоки; коли вона спадає, дно озерця стає площиною з чорного засохлого мулу, по якому там і сям блищать білі соляні кристали, а вода лишається тільки в ямі посередині. Хоча джерела не мають ніякого стоку, вода там досить добра, і це єдиний водопій на багато миль навколо.

Той степ — чи то прерій, як назвали б його далі на північ,— був улюбленим пасовиськом вороного мустанга, але там паслось і багато черед рогатої худоби та кінських табунів з довколишніх ранчо. Найбільше було худоби з тавром "ЛФ". Фостер, управитель і співвласник ранчо, був чоловік заповзятливий. Він гадав, що прибутки від ранчо зростуть, коли завести худобу поліпшеної породи, і задля цього вже придбав десяток напівкровних кобил — рослих, стрункіх, з очима, як у оленіці. Поряд з ними кошлаті ковбойські конячки здавались жалюгідними замірками з якогось звироднілого, зовсім іншого поріддя.

Одну з тих кобилиць держали в стайні, під сідло, але решта дев’ять, вигодувавши лошат, якесь утекли з загородки й тепер гуляли на волі.

Коні дуже добре знають, де можна знайти кращу пашу, отож дев’ять кобилиць, звичайно, відбились миль за двадцять на південь, до степу круг Антилоп’ячих джерел. І коли під осінь Фостер подався їх розшукувати, то справді знайшов усіх дев’ятьох, але з ними був іще й вороний, як галка, жеребець, що вигарцьовував довкола них, мов хазяїн, держав їх у гурті, як умілий табунник. Його лиснюча чорна масть яскраво вирізнялась серед золотаво-рудих кобилиць.

Сумирних кобил неважко було зайняти й погнати до ранчо, якби не одна несподіванка: вороний огир збуджено заметався, його збудження, видно, передалося й кобилам, уже добре-таки здичавілим при ньому, і він погнав весь табунець на повному чвалі, куди сам хотів. Низенькі ковбойські конички під Фостером та його напарником зразу відстали.

Розізлившись, обидва скотарі взялись за рушниці, щоб звалити того клятого жеребця кулею; але ж дев’ять шансів із десятьох були за те, що вони влучать у котрусь із кобил. Цілий день ганялись вони за табунцем, і все марно. Іноходець — бо то був саме він — не давав своїй сім’ї розбігтись і врешті зник із нею серед піщаних барханів на півдні. Скотарі на виморених конячках вернулись додому, втішаючи себе хоч тим, що присягались помститися красеневі-мустангові, винуватцеві їхньої невдачі.

Найприкріше в усьому було те, що після двох-трьох таких пригод кобилиці неминуче стали б такими дикими, як і сам мустанг, і на це, здавалось, не було ніякої ради.

Серед учених нема одностайної думки про те, чи й у тварин краса та сила ваблять самиць до самця; можливо, річ тут у самій лише силі, але можна сказати певно, що самець, наділений незвичайними якостями, дуже легко відбивав самиць від своїх суперників. Отож і наш вороний

красень з чорною, як вугіль, гривою та хвостом, із зеленим блиском у очах, мандруючи по всій окрузі, скоро зманив до свого "гарему" ще з десяток кобил із багатьох табунів. Здебільш то були й рості свійські конячки, що й доти паслись на волі, але й дев’ять рослих напівкровних кобил лишалися при ньому, вирізняючись серед табунця. Як розповідали, вороний огир поріг той табунець так пильно й ревниво, що кожна кобила, попавши туди, відривалась від людей назавжди. Незабаром скотарі збагнули, що цей мустанг завдає їм більше збитків, ніж усе інше, разом узяте.

II

Був грудень 1893 року. Недавно прибувши до тих країв, я збирався вирушити фургоном із ранчо на Піньяветітосі до річки Кенейдієн. Прощаючись, Фостер наостанці сказав мені: "А коли вам трапиться нагода всадити кулю в того клятого мустанга, глядіть не схибте".

Тоді я вперше почув про іноходця, а вже дорогою випитав усю щойно розказану історію в Бернса, свого провідника. Мені страх як закортіло побачити того знаменитого трилітка, і другого дня я відчув неабияке розчарування, коли ми, приїхавши до Антилоп’ячих джерел, не побачили й сліду іноходця та його табуна.

Але наступного дня, коли ми перейшли річку Аламоза-Арройо і вже виїздили на хвилясту рівнину за нею, Джек Бернс, що їхав верхи попереду фургона, раптом припав до кінської гриви і, обернувшись до мене, зашепотів:

— Діставайте рушницю, он він, той мустанг!

Я вхопив рушницю, вискочив з фургона й побіг на згірок. В улоговинці за ним пасся табунець коней, і з одного краю я побачив великого вороного мустанга. Він, певне, вже почув, що ми наближаємось, і знав про небезпеку. Він стояв, піднявши голову й хвіст,

роздимаючи ніздрі, втіленим образом кінської краси й досконалості; таке благородне створіння, може, ще ніколи не топтало цих рівнин, і сама думка про те, щоб обернути його на купу падла, була жахлива. Хоча Джек квапив мене стріляти, я зволікав, смикав замок рушниці; тоді він, запальний і нетерплячий, налаяв мене марудою, шепнув: "Дайте-но сюди",— і вхопився за рушницю сам. Але я підбив цівку вгору, і рушниця "ненароком" вистрелила.

Табунець у видолинку стрепенувся, рослий вороний ватажок хоркнув, заіржав і забігав кругом кобил. Ті збились у гурт і помчали геть у хмарі пилюки, розсипаючи стукіт копит.

Огир біг то з одного, то з другого боку, пильнував усіх і гнав їх уперед. Я стежив, поки вони не зникли з очей; і ні разу він не збився з іноході.

Джек, звісно, вибештав мене по-західняцькому, і мою рушницю, і мустанга, але я тільки милувався силою та красою іноходця; нізащо не став би я заради якихось там кобил псувати його лиснючу шкуру.

III

Є різні способи ловити диких коней. Один з них полягає в тому, щоб, черкнувши кулею коня за вухами, приголомшити його на хвилинку й спутати йому ноги.

— Авжеж! Я сто разів бачив, як цим способом скручували в’язи, але ще не бачив, щоб хто так упіймав мустанга,— критично зауважував Шалений Джо.

Часом, коли місцевість підходяща, табун можна загнати в загороду; часом, маючи добрих верхових коней, можна його наздогнати; але найпростіший спосіб, як не дивно,— це "переходити" мустанга.

Слава про мустанга-інохідця, що ніколи не збивається на чвал, розходилась чимраз ширше. Дива дивні розповідали про його алюр, його прудкість, витривалість, і коли старий Монтгомері, власник тавра "трикутник із рискою", у Велловому шинку в Клейтон і оголосив при свідках, що дасть тисячу доларів готівкою тому, хто привезе йому цього мустанга замкненого в скотинячому фургоні, якщо тільки всі ці байки про нього правдиві, то з десяток молодих ковбоїв загорілись охотою податися но цей приз, як тільки восени скінчиться термін їхньої служби. Проте Шалений Джо задумав це діло вже давно й не міг більше зволікати, тож він не став дожидати терміну, а тої ж таки ночі кинувся добувати все потрібне для погоні.

Залізши понад усяку міру в нові борги і скориставшися понад усяку міру щедрістю приятелів, і він роздобув двадцятеро добрих верхових коней, фургона з кухнею і на два тижні харчів для трьох чоловік: себе самого, свого напарника Чарлі та кухаря. А потім вирушив з Клейтона, оголосивши, що він хоче "переходити" того на диво прудкого дикого коня. На третій день вони дістались до Антилоп’ячих джерел близько полудня, тож не здивувалися, побачивши, що вороний іноходець спускається з усім своїм табунцем до водопою. Джо сховався їм з очей і зачекав, поки всі дикі коні понапивалися досхочу: адже спраглі тварини завжди бігають легше, ніж обважнілі від випитої води.

А тоді Джо неквапом рушив до них. Коли під’їхав на півмилі, іноходець сполошився й повів свій табун геть, до поросло агавами плаского пагорбка на південному сході.

Джо мчав за ними чвалом, поки знову побачив їх, а тоді вернувся до фургона й сказав кучерові, що був водночас і за кухаря, їхати на південь, до річки Аламоза-Арройо. А сам подався на південний схід за мустангами. Проїхавши милю чи дві, він знов побачив їх і ступою під’їхав так близько, що вони знов сполошились і помчали геть, завертаючи дугою на південь. Джо потрюхикав далі клусом — не по їхньому сліду, а навпростець, навперейми — і за якусь годину побачив їх. І знов він спокійно під’їхав якомога ближче до табуна, і знов той сполошився й

утік. Так тривало з півдня, і мустанги весь час звертали потроху на південь, отож на заході сонця, як і сподівався Джо, опинились недалеко від Аламоза-Арройо. Табунець знову був поблизу, і Джо, ще раз його сполохавши, поїхав до фургона, а його напарник, що дотоді відпочивав, на свіжому коні змінив його в тій повільній погоні.

Після вечері фургон, як було домовлено, переїхав до верхнього броду на Аламозі, і там вони розташувались на ніч.

Тим часом Чарлі переслідував табун. Тепер мустанги, сполохані, вже не відбігали так далеко, бо переслідувач нічим не виявляв наміру напасти, і вони потроху звикали до його товариства. Коли смеркло, їх стало ще легше відшукувати, бо серед табуна була одна кобила зовсім білої масті, а до того ж світив молодий місяць. Чарлі, полишаючи своєму конові вибирати дорогу, їхав услід за табуном, серед якого примарно біліла га кобила, аж поки все потонуло в нічній темряві. Годі він сплигнув з коня, розсідлав його й припнув насійся, а сам, угорнувшись в укривало, ліг і зразу заснув.

Як тільки почало світати, він устав і завдяки білій кобилі по далі як за півмилі відшукав табун. Коли він наблизився, іноходець пронизливо заіржав і всі коні кинулись тікати. Та на першому ж узгірку вони зупинилися, щоб роздивитись, хто це так уперто їх переслідує і чого йому треба. Хвилину вони стояли отак на тлі неба й дивились, а потім вороний — певне, вирішивши, що вже побачив скільки йому потрібно, з розмаяною на вітрі чорного гривою побіг далі невтомною й рівною інохіддю, а кобили ринули за ним.

Тепер коні звернули на захід, і до полудня, після кількох турів такої самої гри — втеча, погоня, зустріч, знов утеча,— опинились коло Бізонової скелі — давнього спостережного пункту індіанців-апачів. Там уже був Джо. Високий тонкий стовп диму сповістив Чарлі, що його дожидають, і він відповів, пославши зайчика кишеньковим дзеркальцем.

Над’їхав Джо на свіжому коні, і погоня почалася знов, а Чарлі подався до табору попоїсти й відпочити. Потім табір перемістився по річці вгору.

Весь той день Джо переслідував табун, хитро спрямовуючи його так, щоб він рухався по дузі великого кола, а фургон — навперейми, по хорді. О захід сонця він під’їхав до переправи Верде; там його чекав Чарлі зі свіжим конем та вечерею, і Джо, попоївши, спокійно відновив погоню. Весь вечір, до пізньої ночі, їхав він за табуном, бо коні вже трохи звикли до цих нестрашних незнайомців і переслідувати його стало легше. А крім того кобилиці почали стомлюватися. Вони вже покинули степ із доброю соковитою пашею й не діставали вівса, як коні переслідувачів. А головне — на них позначалось легеньке, але безнастанне нервове напруження. Воно відбивало апетит, але посилювало спрагу. Переслідувачі давали змогу коням напиватися досхочу при кожній нагоді. А добре відомо, що напитому коню бігти важче, бо ноги дерев’яніють і він швидше засапується. А своєму коневі Джо не давав багато пити, отож і кінь, і сам він були ще зовсім не стомлені, коли того вечора спинились на ніч на сліду виморених мустангів.

Вдосвіта Джо легко розшукав їх поблизу, і хоч спочатку вони пустились тікати щодуху, та дуже скоро сповільнили біг і пішли ступою. Битва, здавалось, була майже виграна, бо при цьому способі найважче не відстати від табуна перші два-три дні, поки сили у нього ще свіжі.

Весь той ранок Джо не спускав табунця з очей і здебільшого був дуже близько. Годині о десятій коло гори Хозе Чарлі змінив його; того дня мустанги рухались за чверть милі попереду й зовсім не так жваво, як напередодні. Вони тепер завертали весь час на північ. Увечері Чарлі дістав свіжого коня, і погоня тривала.

Наступного дня кобили йшли, поспускавши голови, і, попри всі зусилля вороного інохідця, часом підпускали переслідувача ближче, як на сотню ярдів.

Четвертий і п’ятий день минули так само, табун знов опинився недалеко від Антилон’ячих джерел. Поки що все йшло так, як передбачалося. Погоня рухалась по великому колу, а фургон — по меншому. Табун вернувся до вихідної точки виморений, а переслідувачі — свіжісінькі й на свіжих конях. Табун цілий день не підпускали до водопою, а надвечір підпустили й дали кобилицям напитись донесхочу. Тепер для вмілих ковбоїв на годованих вівсом конях настала нагода кінчити тривалу поголю, бо обпитих коней, закляклих і задиханих, неважко було половити арканом і попутати одного по одному.

В усьому плані було єдине вразливе місце: вороний мустанг, мета погоні, був наче залізний, і його невтомний розмашистий біг лишався швидким і бадьорим, як у перший день гонитви. Він весь час мотався круг табунця, іржанням і власним прикладом спонукаючи кобил тікати далі. Та кобилиці знесилились. Стара біла кобила, що так полегшувала ковбоям розшуки табуна вночі, вже кілька годин як відстала, виморена до краю. Напівкровні кобилиці, здавалось, уже зовсім не боялися вершників, і табун, безперечно, опинився вже у владі Джо. Але той єдиний кінь, що був метою всієї виправи, лишався наче такий недосяжний, як і спочатку.

Загадка та й годі: всі приятелі Джо знали його гарячкувату вдачу й нітрохи б не здивувались, якби він тепер зопалу почав стріляти в інохідця. Але йому таке було й не в голові. Весь той довгий тиждень він щодня спостерігав мустанга в бігу — і ні разу не побачив, щоб той збився з іноході на чвал.

Жоден коняр не міг би не відчути захвату перед таким дивом; той захват у душі Джо все зростав, тож тепер вік скоріш погодився б застрелити найкращого з власних коней, ніж цього незвичайного мустанга.

Джо навіть питав себе, чи варто буде, спіймавши, віддати його за призначену винагороду — таки чималеньку. Бо ж такий жеребець сам являв собою цілий капітал: від нього могла піти порода інохідців.

Одначе ту винагороду ще не здобуто: мустанг лишався на волі; і настав час кінчати гонитву. Джо осідлав найкращого зі своїх верхових коней. То була кобила східної породи, але викохана в преріях. Вона б ніколи не попала в руки до Джо, якби не мала однієї досить дивної вади. В тих краях росте отруйне зілля, яке називають "локо". Звичайно худоба його обминає; та як котрась тварина один раз спробує його, то вже по може відвикнути. Дія того зілля подібна до дії морфію, і кінь, що звик до нього, хоча що довго лишається здоровим і дужим, кінець кінцем шаленіє й гине. Отож і в кобили Джо був у очах дикий блиск, по якому знавець умить розпізнав би, в чому річ.

Та поки що кобила була дужа и прудка, і Джо обрав саме її для тріумфального фіналу погоні. Переловити кобилиць арканом тепер було б неважко, але нащо це робити? їх можна просто відокремити від їхнього ватажка й погнати додому, до загороди. Але сам ватажок, як видно, ще повний був невгамовної сили. Джо, радий, що спіткав гідного супротивника, схотів позмагатися з ним. Він кинув аркан на землю, протяг його за собою, щоб розправити всі завузлини, а тоді, їдучи, змотав його якнайрівнішими витками круг лівої долоні. Потім, уперше в цій погоні скориставшись острогами, помчав прямо на мустанга, що був за якихось чверть милі від нього. Мустанг кинувся геть, а за ним Дню — кожен скільки духу; а виморені кобили розсипались на боки, пропускаючи їх. Свіжий кінь Джо летів чвалом навпростець по степу, а попереду своєю знаменитою розмашистою інохіддю біг вороний мустанг — усе на тій самій відстані.

Це здавалось неймовірним, і Джо ще й ще підганяв свою кобилу острогами та криком. Вона летіла як вітер, але відстань до мустанга не скорочувалась ні на дюйм. Бо вороний наче вихор перетнув рівнину, злетів на плаский узгірок з агавами, спустився на зрадливу смугу піску, далі на трав’янисту площину, де верещали лугові байбаки, тоді зник у видолинку, а Джо мчав і мчав і не вірив сам собі: він навіть трохи відстав від мустанга. Джо кляв свою долю, підганяв кобилу криком та острогами, аж поки бідна перелякана тварина, закотивши очі, почала шалено мотати головою на всі боки, не дивлячись під ноги, шурхнула

копитом у борсучу нору й упала. Джо покотився по землі, добряче забившись, але звівсь на ноги і спробував знову сісти на ошалілу тварину. Та вона, бідолашна, була вже ні на що не придатна, бо зламала праву передню ногу.

Лишалось одно. Джо розстебнув попругу, пострілом укоротив муку своїй легконогій і пішов назад до табору, несучи сідло на спині. А іноходець біг і біг далі, аж поки зник з очей.

То не була цілковита поразка, бо всіх кобил у вороного відбито, і Джо з Чарлі дбайливо пригнали їх до Фостерової загороди; їм за це добре заплачено. Та Джо ще дужче закортіло стати власником вороного мустанга. Збагнувши, що це за скарб, він уже ціни йому скласти не міг і без кінця снував нові плани, як його спіймати.

IV

Кухарем у тій виправі був Бетс — містер Томас Бете, як він сам називав себе на пошті, куди регулярно їздив по листи та грошові перекази, які чомусь ніколи не надходили. Старий Том Індичий Слід — так прозивали його ковбої, бо на його таврі, нібито зареєстрованому в Денвері, був зображений слід індика. Коли вірити Бетсові, на рівнинах незнаної півночі паслпся незліченні череди корів та кінські табуни, позначені цим тавром.

Коли Бетсові запропонували пристати до тієї виправи пайовиком, він глузливо зауважив, що коні тепер ідуть по десять доларів десяток,— що було, власне, правдою того року,— і погодився їхати тільки за платню, хай зовсім невелику. Та жоден із тих, хто хоч раз побачив, як біжить вороний мустанг, не міг не запалитися. Те саме сталось і з Індичим Слідом. Тепер йому самому забаглося стати власником того мустанга. Як цього досягти, він до пуття не знав, аж поки одного дня на ранчо, яке "користувалось його послугами" (так він сам висловлювався), завітав Білл Сміт, більш відомий під прізвиськом Білл Підкова, бо таке

було його тавро. Його почастовано чудовою свіжою печенею, хлібом та препоганою кавою з сушеними персиками та мелясою, і Підкова, насилу пропихаючи слова крізь повний рот, сказав між іншим:

— А я сьогодні бачив отого інохідця — отак-о зблизька, ледь за хвіст не вхопити.

— І не підстрелив його?

— Та ні, але недалеко було до того.

— Гляди не здумай таку дурницю впороти,— озвався з другого кінця столу ковбой, що мав тавро у вигляді літери Н з двома поперечинами.— Ось побачите, не мине й місяця, як той мустанг носитиме моє тавро.

— Ну то поквапся з цим, а то побачиш у нього на боці моє — трикутник із цяткою,— озвався ще один.

— Як же ти на нього натрапив?

— А ось як: їду собі степом мимо Антилоп’ячих джерел, аж бачу — поза осокою, на висохлій багнюці щось чорніє. Я подумав, чи то не якась корова з нашої череди, та й під’їжджаю ближче, аж дивлюся — коняка лежить плазом. Вітрюга скажений, просто від неї на мене, отож я під’їхав упритул, а воно той іноходець, дохлий як колода. Але ран не видно, черево не здуте й смородом не несе. Що воно таке, думаю, коли бачу — вухо тіпнулось, муху зганяє. Виходить, він просто спав. Я за аркан. Став його змотувати, бачу — старенький, а де й поперетирався, а в мене сідло з однією попругою та конячка фунтів на сімсот — це проти добрих тисячі двохсот у тому жеребцеві. Я й кажу собі: "Нічо’ не вийде, тільки попруга лусне, сам гепнуся й сідло пропаде". Я тоді стук по сідловій луці! Ех, побачили б ви того мустанга! Як не підскочить футів на шість угору! Як не хоркне, чисто твій паровоз! Баньки вирячив — та

як дремене від мене! Такий розгін узяв, що досі, либонь, уже до Каліфорнії добіг, коли не стишив гону. І хоч би тобі раз на чвал збився!

Розказував він усе це зовсім не так послідовно, як тут написано, бо пересипав мову крутими слівцями, та й подані на стіл дари природи не обділяв увагою, бо він був здоровий молодий хлопчина, начисто позбавлений фальшивої сором’язливості. Але розповів усе до цятки докладно, і всі йому повірили, бо знали, що він но брехун. З усіх слухачів тільки старий Індичий Слід не сказав нічого, зате добре задумався, бо ця розповідь підказала йому нову ідею.

По обіді, закуривши люльку, він обміркував усе, вирішив, що сам не впорається, і покликав на пораду Вілла Підкову. Наслідок був той, що вони уклали спілку для нової спроби зловити інохідця й здобути обіцяну за нього винагороду, що зросла вже до п’яти тисяч доларів.

Антилоп’ячі джерела були, як і перше, постійним водопоєм мустанга-інохідця. Рівень води там упав, і між смугою осоки та джерелом оголився широкий круг засохлої чорної багнюки. В двох місцях той круг перетинали добре помітні стежки, протоптані тваринами, що приходили пити воду. І коні, і дикі звірі звичайно держалися тих стежок; тільки рогата худоба сунула прямо через осоку.

На краще втоптаній стежці двоє спільників викопали яму завдовжки п’ятнадцять, завширшки шість і завглибшки сім фунтів. Попрацювати довелось годин двадцять без перепочинку, щоб устигнути, перше піж мустанг прийде на водопій. Під кінець у ямі аж чвакотіло. Потім яму старанно прикрили жердинами, хмизом і землею, а люди відійшли й сховались віддалік у виконаних для того ямках.

Перед полуднем іноходець прийшов. Тепер, коли його табун виловили, він ходив сам. Стежку з другого боку джерела, не так утоптану, старий Том ще й прикидав нарваною осокою, щоб інохідцеві не забаглося підійти до джерела саме нею.

Який невсипущий ангел пильнує й стереже диких тварин? Усупереч усім людським міркуванням мустанг спустився до води саме другою стежкою. Підозріла осока на ній не спинила ного; він спокійно підійшов до джерела і почав пити. Був тільки один спосіб уникнути невдачі: коли мустанг, як звичайно роблять коні, ще раз нахилив голову до води, Бетс і Сміт вискочили зі своїх ямок і прожогом вибігли на стежку позад нього, а коли кінь підвів горду голову, Сміт вистрелив з револьвера в землю за його задніми ногами.

Тоді мустанг своєю знаменитою інохіддю рвонувся прямо до пастки. Ще мить — і він ускочив би туди. Він уже на стежці, ловці вже певні, що він їхній; але ангел-охоронець диких тварин пильнує, кінь почув якусь незбагненну осторогу, одним могутнім стрибком перелетів п’ятнадцять футів підозрілої землі і, відкидаючи груддя копитами, зник ловцям з очей, неспійманий. Більше він не підійде до Антилоп’ячого джерела жодною з двох стежок.

V

Шаленому Джо ніколи не бракувало завзяття. Він заповзявся зловити мустанга, тож коли прочув, що й інші квапляться це зробити, то зразу почав здійснювати свій новий план, найкращий, який лишень зумів придумати. Він хотів скористатися тим способом, яким койоти ловлять прудкішого від них кроля, а індіанці верхи на конях — куди швидшу антилопу: давнім способом "гонитви з підміною"

Терен, де гуляв іноходець, являв собою шістдесятимильний трикутник, обмежений з півдня річкою Кенейдієн, з північного сходу — її притокою Піньяветітос-Арройо, а з заходу — горами Дона Карлоса і глибоким яром, у якому протікав струмок Уте. Вважалося, що мустанг ніколи не покидає цих меж, і штаб-квартирою його весь час були Антилоп’ячі джерела. Джо добре знав ту місцевість, усі водопої на ній і всі переходи через яри та річки. Вивчив він і звички мустанга-інохідця.

Якби він мав змогу роздобути півсотні добрих коней, то розставив би їх густою мережею по всіх важливих місцях; але піп спромігся тільки на двадцятеро коней та п’ятьох верхівців.

Коней, два тижні годованих зерном, розвели по місцях заздалегідь, кожного ковбоя навчено, як треба чинити, і послано на своє місце напередодні гонитви. А в призначений день Джо зі своїм фургоном виїхав на степ коло Антилоп’ячих джерел, отаборився віддалік в улоговинці й став чекати.

І ось нарешті він з’явився — чорний, мов галка, огир. Вибіг з піщаних барханів на півдні, як завпеди самотній, спокійно спустився до джерела, оббіг кругом нього, ніби винюхуючи схованки ворогів. А потім підійшов до води просто через осоку, не по стежці, й напився.

Джо спостерігав усе те й палко бажав, щоб кінь випив ціле барило. Але в ту мить, коли він підняв голову й рушив від води, Джо дав остроги своєму коню. Іноходець зачув тупіт, тоді побачив вершника й не став дожидати, щоб роздивитися ближче, а гайнув навтікача. Подався прямо на південь своєю знаменитою іноходдю, зразу далеко відірвавшись від погоні. Ось він уже досяг піщаних барханів, біжачи й далі рівно, розмірено, швидко, а кінь Джо під вагою вершника грузнув у піску по бабки і відставав щораз більше. Далі почалась рівна площина, де вершник наче трохи скоротив відстань, але за нею був довгий положистий схил, по якому кінь Джо боявся бігти щодуху й знов почав відставати.

Та погоня тривала, і Джо не шкодував ні острог, ні нагая. Миля... ще миля... ще миля — і ось попереду вже забовванів бескид Арріби.

А там у Джо стояли свіжі підмінні коні, і він погнав туди скільки сили. Проте чорна, як ніч, грива, розмаяна на зустрічному вітрі, все даленіла й даленіла попереду.

Ось нарешті Аррібський яр; ковбой, що чекав там з кіньми, принишк осторонь, щоб не збивати мустанга з напряму, і вороний пролетів повз нього... вниз... У яр... знов крутосхилом нагору, все тою самою рівною інохіддю, властивою тільки йому.

А Джо надлетів чвалом на вмиленому коні, перехопився на свіжого, що стояв напоготові, і погнав його через яр слідом за мустангом. Уже нагорі підострожив коня і гнав, і гнав, і гнав його, але не міг виграти жодного дюйма.

"Гуп-туп, гуп-туп, гуп-туп" — розмірено гупотіли копита; годину... ще годину... І ще годину... ось уже попереду Аламоза-Арройо, свіжа підміна коней, і Джо загукав на коня, ще й ще підганяючи його. Вороний мчав прямо до того місця, але за милю чи дві, ніби від якогось дивного передчуття, звернув ліворуч. Джо, бачачи, що він може втекти зовсім, погнав уже знесиленого коня на одчай душі. З такою надсадою вони ще не мчали: вершник і кінь важко хекали, шкіряне сідло пронизливо рипіло за кожним стрибком. Повернувши навперейми, Джо неначе почав наздоганяти мустанга; він вихопив револьвера й став стріляти в землю. Збита кулями пилюка таки змусила інохідця звернути праворуч, до переправи.

Вони спустилися до річки. Мустанг подався вбрід, а Джо сплигнув на землю. Кінь його був геть загнаний, бо пробіг тридцять миль, та й сам Джо знемігся. Очі його щеміли від солоної пилюки. Напівзасліплений, він махнув рукою підмінникові, щоб рушав за мустангом і гнав його прямо до Аламозького броду.

Той помчав уперед на міцному, свіжому коні, то вгору, то вниз по хвилястій рівнині... то вгору, то вниз... на вороному вже виступала біла піна. Ребра його ходили ходором, він важко сапав — а проте біг і біг.

І Том на Імбиреві начебто почав потроху наздоганяти його — а тоді знов відставати, все більше й більше, коли за годину почався

положистий спуск до Аламози. А біля річки його змінив повий вершник на свіжому коні й завернув мустанга на захід. Вони мчали й мчали повз колонії лугових байбаків, через зарості агав та кактусів, що дряпали й кололи кінські ноги. Вороний уже взявся бурими латками від мила й пилюки, але біг так само. Молодий Каррінгтон надсадив свого коня з самого початку, надто шпарко рвонувши з місця, а тепер погнав його навпростець через виярок, що його мустанг обминув. Кінь не дострибнув. Юнак лишився живий і цілий, але труп коня лежить там і досі. А дикий іноходець мчав і мчав далі.

Це сталось уже неподалік від ранчо старого Гальєго, куди саме, відпочивши, над'їхав Джо, щоб знов повести погоню самому. І за півгодини він уже летів слідом інохідця.

Далеко на заході видніли гори Карлоса, і Джо знав, що там чокають люди зі свіжими кіньми. Туди й намагався спрямувати гонитву невгамовний переслідувач, але з якоїсь раптової примхи — чи, може, почувши внутрішню осторогу — іноходець круто завернув на північ. Джо, вмілий гуртівник, рушив навперейми, гукаючи на всю горлянку й збиваючи пилюку револьверними кулями, але шалений чорний метеор перехопився через яр, і Джо міг тільки податися слідом. І тоді почалась найтяжча частина погоні; безжальний до мустанга, Джо був ще безжальніший до свого коня й до себе. Сонце пекло, над розпеченим степом висіла тремтяча імла, очі й губи вершника аж горіли від піску та солі, і все ж він не здавався. Єдиний шанс виграти був у тому, щоб загнати мустанга назад до Великого броду через Аламоза-Арройо. Трохи не вперше за весь час Джо помітив, що вороний також стомився. Грива й хвіст у нього вже не маяли, як досі, і ті півмилі, на які він весь час випереджав погоню, вже скоротились більш як наполовину, але він усе ж біг попереду, біг, біг і біг своєю рівного інохіддю.

Година, ще година — погоня тривала. Але вони таки повернули в бік Великого броду й дістались туди аж надвечір — пробігши добрих два десятки миль. Та Джо ще мав силу, і там він пересів на нового коня. А

покинутий, хекаючи, пішов до води й пив, пив, лив, поки не впав мертвий.

Перед бродом Джо умисне трохи відстав у погоні, сподіваючись, що вмилений мустанг теж нап’ється. Але кінь був мудрий; він тільки раз сьорбнув, брьохнувся в річку, перебрів її й побіг далі, а Джо наддав слідом. Коли їх бачили востаннє, вороний біг хоч і попереду, але Джо мчав за ним учвал зовсім близько, ледь рукою не дістати.

Уранці Джо вернувся до табору пішки. На розпити він відповідав скупо: восьмеро коней загнано до смерті, п’ятеро ковбоїв геть виморились, а незрівнянний іноходець, живий і здоровий, гуляв на волі.

— Шкода праці! То неможлива річ. Таки треба було продірявити чортяці шкуру, поки була нагода,— докінчив Джо. Більше він не пробував ловити інохідця.

VI

У тій виправі старий Індичий Слід був кухарем. Він стежив за гонитвою так само зацікавлено, як і всі, а коли Джо зазнав невдачі, осміхнувся до казана й сказав:

— Наплюйте мені в очі, коли цей мустанг не буде мій.— А потім, так само звертаючись до казана, додав, за своєю звичкою, приклад із Біблії: — Он же й філістимляни пробували звалити Самсона, та дідька б вони втнули, якби не одна його природна слабинка. Або візьміть Адама: той би й досі бив байдики в раю, якби не ота невеличка хиба, що ми її всі добре розуміємо. І не заради тих п’яти тисяч я його ловитиму.

Наполоханий постійним переслідуванням, іноходець став ще дикіший. Але від Антилоп’ячих джерел не відбився. То був єдиний водопій, круг якого на цілу милю ворог не мав де сховатись. Туди

мустанг приходив опівдні майже щодня і, пильно розглядівшись довкола, спускався до води напитись.

Усю зиму він прожив самотньо, бо ж табун у нього відняли. Ось на це й розраховував Індичий Слід. Один з його приятелів мав гарну гніду кобилчину, і старий Том вирішив, що вона якраз підходить для його задуму. Взявши з собою якнайміцніші пута, два аркани, лопату та дебелий пакіл, він сів на кобилу й поїхав до знаменитих джерел.

Був свіжий ранок; по степу, що стелився перед ним, бігло кілька антилоп, на траві гуртами лежали корови, а згори з усіх боків долинала дзвінка, люба пісня степових жайворонків. Бо сонячна, безсніжна зима в тих краях уже минулась, наставала весна. Трава зеленіла, і вся природа неначе повнилась любовною млістю.

Тою млістю просякло й повітря, і коли Том припнув гніду кобилу попастись, вона час від часу підводила голову, і тоді лунало довге пронизливо іржання — певне, її любовна пісня.

Старий Індичий Слід визначив, з якого боку вів вітер, оглянув місцевість. Яма, яку він колись викопав на стежці, була повна смердючої води, в ній плавали дохлі байбаки та миші. Поряд з ямою тварини вже протоптали нову стежку до водопою. Том нагледів купину осоки над рівною зеленою площинкою, спочатку міцно забив там накіл, потім викопав ямку, досить велику, щоб у ній сховатись, і простелив у ній укривало. Тоді вкоротив припону кобилчині так, щоб вона тільки-тільки могла рухатись, а потім розіклав на землі між нею й собою аркан, широко розтягши зашморг, другий кінець його прив’язав до пакола, присипав аркан пилюкою та травою і заховався.

Чекав він довго, та близько полудня на закличне іржання кобили відгукнувся з заходу, з високого згірка, інший голос, і на тлі неба чорним силуетом з’явився уславлений мустанг.

Він спускався до джерела своєю розмашистою інохіддю, але, насторожений стількома погонями, часто зупинявся, роззирався й іржав. Кобилка відповідала, видимо хвилюючи його. Він підбіг на її заклик ближче, тоді стривожився, накинув широке коло, винюхуючи ворога, і наче завагався. Ангел шепнув йому: "Не йди!" Але гніда кобилка покликала знову. Він ще наблизився, біжачи по колу, і заіржав ще раз, і почув таку відповідь, яка неначе розігнала всі страхи й запалила його серце вогнем.

Пританцьовуючи, він підбіг ще ближче. Ось він уже торкнувся мордою до морди Соллі, відчув, що вона рада йому, і відкинув геть усі думки про небезпеку, весь віддався захватові перемоги. Нін гарцював круг кобилки, поки його задні ноги на мить отінились у підступному кільці з мотузки.

Том смикнув за другий кінець, зашморг затягся — мустанг був спійманий.

Він перелякано форкнув, підстрибнув — і Том, скориставшіїся з того, накинув йому на ноги ще один виток. Аркан, немов удав, стиснув могутні копита.

Страх на мить подвоїв силу мустанга, він рвонувся геть, але короткий мотуз натягся, і він упав — безпорадний, подоланий бранець. Почварна, низенька, згорбатіла постать старого Тома вискочила з ямки, щоб довершити перемогу над великим, прекрасним створінням, чия дивовижна сила виявилась марною супроти хитрощів миршавого старого чоловічка. Хоркаючи, відчайдушно метаючись, рослий кінь рвався на волю, та шкода: мотуз був міцний.

Том спритно накинув ще один аркан — уже на передні ноги, а потім уміло стяг докупи передні й задні; ошалілий іноходець упав і за мить уже лежав на землі зв'язаний, мов кабан на заріз. Там він борсався, поки

не знесилів, тіпаючись, ніби в риданні, і по морді в нього котилися сльози.

Том стояв поблизу й дивився, та несподівано якась дивна нехіть опанувала старого ковбоя. Він тремтів усім тілом — такого з ним не бувало відтоді, як він уперше заарканив бика,— і якусь хвилину не міг робити нічого, тільки стояв і не зводив очей зі свого могутнього бранця. А втім, це почуття швидко минулось. Він осідлав чотириногу Далілу, взяв ще один аркан, обв’язав ним шию мустангові й примоцював мотузку до сідла, щоб кобила підтримувала мустангові голову, поки він надягатиме на нього пута. З цим він упорався швидко і, певний, що кінь уже не втече, хотів був розплутати аркани; та раптова думка зупинила його. Він же зовсім забув про одну дуже важливу річ і не приготувався до неї. За законами Заходу дикий мустанг стає власником першої людини, котра позначить його своїм тавром; та як же це зробити, коли ближче як за двадцять миль тавра не знайдеш?

Старий Том ступив до кобили й почав піднімати по черзі її ноги та оглядати підкови. Так, одна трохи ослабла! Він заходився відколупувати та розхитувати її лопатою — і таки відірвав. На степу було вдосталь сухого бадилля, тож він хутко розпалив багаттячко й розжарив до червоного один кінець підкови. Тримаючи її за другий кінець, обмотаний шкарпеткою, Том грубо накреслив нею на лівому плечі безпорадного мустанга індичий слід — свій знак, уперше в житті використаний за призначенням. Мустанг здригнувся, коли гаряче залізо обпекло його плоть, але все минулося швидко, і відтепер знаменитий іноходець уже не був нічий.

Лишилось тільки відвести його додому. Мотузи розпущено, мустанг, відчувши це, вирішив, що від уже вільний, зірвався на ноги, спробував бігти і зразу впав. Передні ноги його були міцно скуті і він міг тільки дрібно переступати ними, човгаючи по землі, або відчайдушно стрибати таким неприродним чином, що через кілька стрибків неминуче падав. Том на своїй легкій кобилчині знов і знов підводив його, тяг далі, підганяв, завертав — і таки спромігся спрямувати свого вмиленого,

знавіснілого бранця на північ, до річки Піпьяветітос. Але дикий кінь не хотів іти, не піддавався. Хоркаючи перелякано або люто, він шалено стрибав і знов і знов силкувався вирватись. То був безперервний жорстокий двобій; лиснючі боки мустанга вкрились густим темним милом, крізь яке проступала й кров. Він падав безліч разів, знесилився тяжче, ніж за цілий день безнастанного бігу, хоч рвався то в той, то в той бік, але вже не так сильно, й вихаркувана піна теж забарвилася кров'ю. А переможець, безжальний, владний і холодний, тяг і тяг його далі. Вони вже спустилися схилом до яру, борючись за кожний крок, і опинились над виярком, по дну якого стежка спускалась у яр — північну межу давніх володінь іноходця. Там був єдиний перехід через річку.

Звідти вже видніли перша загорода й будинок ранчо. Том тріумфував, але мустанг зібрав останні сили для ще одного відчайдушного ривка. Він рвонувся трав'яним схилом угору, геть від стежки, не зважаючи на свист аркана позаду, на постріл у повітря — марну спробу зупинити його шалений біг. Вище, вище, на найкрутіший бескид, а тоді стрибок у повітря й політ униз, униз, із двохсотфутової висоти — і він упав на каміння внизу, безживний... але вільний.